

Hasan Âli Yücel' in Kişiliği

M. Rauf İNAN*

«Her insan, kendisinin derinliklerindedir» derler. Koca Yunus, bunun için «Bir ben vardır bende benden içeru» diyor. Gerçektir bu söz. (!) Her insanın bilincinin derinliklerinde, onu yürüten bir «**hayat planı**» vardır; onun bütün özel dünyasını, duygularını, düşüncelerini, tepkilerini, davranışlarını, hatta konuşmalarını, sözlerini, düşlerini, hayallerini biçimlendirir ve ölçülendirir. İnsan o biçimin ve ölçünün dışına istese de, çabalasa da çıkamaz. Ruh varlığı bu planla koşullanmıştır. İnsanın kişiliği işte budur aslında. Bundandır ki, insanın kişiliği kendisinin derinliklerinde, ruhunun derinliklerindedir. Hasan Âli hem kendisinin derinliklerinde, hem de kendisinin üstündedir.

Hayat planı, günlük hayat akışı içinden, kısa zamanda ve kolayca, her yanı ile ve açıklığı ile belli olmaz. Olağanüstü olaylarda, ancak bütünü ile kendisini gösterir.

Hasan Âli'nin hayat planını şu olağanüstü sahne çok iyi ortaya koymuştur:

Hem yazmıştı, hem de kendisi anlatmıştı :

Cevizli'den Kadıköy'e giden bir dolmuşta yolcular arasındaki konuşma, o günlerin en çok dedikodusu yapılan, Hasan Âli'ye gelir dayanır. Önce üç yolcu onu suçlama, kötüleme yarışına girerler. Şoför de coşkunlukla onlara katılır. Az sonra başka bir yolcu şoförü de geçer. Öylesine ki, Hasan Âli'yi savunma durumunda olan tek kişi bile susturur.

Son durakta yolcular inerken bu keskin konuşmacı şoföre sorar:

— Sen Hasan Âli'yi tanıyor musun? Şoförün Hayır! cevabına :

— Pekiyi, sen müslümanlıktan, dinden o kadar bahsettin. İyi tanımadığın, bilmediğin bir adamın arkasından bunları nasıl söyledin? Müslümanlığa uyar mı?

Bu defa şoför sorar :

— İyi ama, sen de konuştun beyim; sen onu tanıyor musun?

Cevap : — «Nasil tanınan, Hasan Âli benim»dir. Şoförün karşılığı :

— Sen adammışsın be ağabey! Ver de şu elini öpeyim.

Dakikalar içine sığan bu sahne Hasan Âli'nin kişiliğini, ondaki özelliği tam açıklar :

O ânın bütün etkilerinin, bütün havasının üstüne çıkabilmek, ken-

*Eğitimci, Emekli Öğretmen.

disine bu kadar **tam güven** ve yaptıklarına bu kadar **kuvvetli inan**.

Onda bu tam güven ve inan olmasaydı, 7 yıl, 7 aylık bakanlığında, her biri yalnız başına bir bakanı Eğitim Tarihi'ne şerefle geçirecek hizmet dizilerini başarabilir miydi? Onlara başlamak bile elinden gelmezdi.

Yakından, eleştirici bir gözle bakınca görülür ki, Yücel'in hayat planında kuvvetle yer alan ögelerin başında ülkücülüğü ile hizmet tutkusu gelir. Çalışma programı, hizmetleri ve başarıları (Eğitim Şûraları, Köy Eğitimi, Köy Enstitüleri, İlköğretim Seferberliği, Teknik Okullar, Kalfa Okulları, Sanat Enstitüleri, Teknik Öğretim Seferberliği, Okul binaları, Eğitim seferberliği, Okul binaları, Eğitim seferberliği, okul kitapları basın kongresi ansiklopediler, klasiklerin tercümelere, tercümelere, vesikalar, dergilerle pek çok çeşitli yayınlar, güzel sanatlar, tiyatrolar, hatta operalar, oratoryolar, konservatuvar, sergiler, müzeler, kitaplıklar, kültür seferberliği üniversite özerkliği, köyden yetişen yazarlar, düşünürler, ulusal bilinç alanına çıkan binlerle, onbinlerle köy genci, bütün varlığı ile köküne bağlı köy aydını ve sonrakilere açılan yollar...)

Bütünü ile; bir düzlem üzerinde incelenince, onun çabalarının temelindeki düşünüyü ve ülküyü ortaya çıkarmak, kavramak mümkün olur :

1 — İnsanı, her Türk yurttaşını eğitimle, yayımla, sanatla, çeşitli yollar ve araçlarla uyarmak, nitelendirmek.

2 — İnsanlığın yüzyıllar, bin yıllar boyu düşün, sanat ve kültür eserlerinin nimetlerini herkese ulaştırmak, hem en uzaktaki, en yalıtık köşedeki ve köyedeki Türke kadar. Ondan sonraki alın yazısını o kendisi yapsın. Köy kendisi yapsın. Onu o güçlülüğe yetiştirmek, o güçte yetiştirmek gerek.

3 — Bu ülkü ve bu temel düşünle, bu tam güven ve inanla yurdun gerçeklerini, ihtiyaçlarını görmek, onları, hatta gelecektekileri karşılamak için çıkar yollar bulmak, o yollara gönüllülükle, sağlam yüreklilikle atılmak.

Görüyoruz ki O'nun niteliklerindendir bunlar.

Bu niteliklerin ve bu ülkünün kazandırdığı güçle olanaklar kolaylıkla sağlanır; onları sağlayacak kanunlar yoksa çıkarılır: (3803, 4274, 4304... Konservatuvar Kanunu vb.) Ödenek yoksa bulunur. Hem de yurdun en tehlikeli ve milletin en sıkıntılı günlerinde bile. Yapacak insan var mıdır, yok mudur? O da bulunur.

Muhakkak ki, o, bu özellikleriyle, bunları başaramasaydı, programını uygulama, ülküsünü gerçekleştirme yollarını sağlayamasaydı, yüksek sorumluluk bilincinin baskısından kurtulmak için üstün kişiliğinin sağlam iradesi ve şeref duygusuyla —gerçekte etiketten baş-

ka bir anlamı kalmıyan yetkilerinin bütün çekiciliğini —kendisini sıkan dar bir elbise gibi— fırlatır, atardı.

Nitekim bir öğretmenin 1946'larda kendisine, «Beytüşşebap'ta bir köy öğretmenliği Milli Eğitim Bakanlığı ile aynı derecede şerefli, aralarında fark yoktur. Hatta öğrencilerini iyi yetiştiren bir öğretmen, Milli Eğitimi yurdun ihtiyaçlarına göre geliştiremeyen Bakandan daha iyidir.» deyişini, 14 yıl sonra Prof. Dr. Sağlam'a bu görüşünü değerlendiren anlatarak onu tanıtmıştı.

Yücel'in bu özelliklerine ve yaptıklarına ve onları nasıl başardığına daha yakından, dikkatle bakınca onda bir önderlik (liderlik) niteliği görüyoruz.

- a) Yurdun gerçeklerini, milletin ihtiyaçlarını, güç kaynaklarını, yeteneklerini apaçık görebilen bir kavrama niteliği;
- b) Onları karşılamak için yapılacak işleri saptama, bunları aydın bir amaçta toplama ve bu amacı herkese kabul ettirme yeteneği;
- c) Bunları başarmak için gerekli örgütlemeleri yapma gücü;
- d) O örgütler için en ehliyetli, en başarılı kişileri, iş arkadaşlarını bulma, özelliği; her birine en uygun, en özgü yerde çalışma olanağını tam bir güven ve inanla verme gönüllülüğü... vb.

Yücel'deki önderlik niteliğinin açık sonuçlarıdır.

O günlerin milli eğitimindeki coşkulu ülkücü hizmet kadrosu, Atatürk'ü 18 yıldır eğitim için gösterdiği ödevleri başarmak, gerçekleştirmek çabasında idi. Onlar, başlarında Devlet Başkanının da içten katıldığı ve izlediği eğitim kadrosunu, Tücel—Tonguç ve Uzel kadrosunu görüyorlardı.

Mustafa Necati zamanında olduğu gibi, geniş heyecanlı gelişmelerin, atılımların başarıldığı bu dönemde, Bakanlık, bütünüyle öğretmenlik değerinin, onur ve itibarının bekçisi, koruyucusu idi. O sebepten de öğretmen büyük güvenlik içinde idi.

Yücel'in hayat planını, hizmet tutkusunu, başarı gücünü ve önderliğini tamamlayan bir özelliği daha vardı : Çok yönlü bilgi, görgü ve yeteneği olması : Sanatçılığı, ozanlığı, düşünürlüğü, yazarlığı, gönül adamlığı yanında doğunun, batının edebiyat, düşün, felsefe, sanat alanlarındaki enginliği : Konfücius, Buda, Sadi, Hayyam, Hafız, Türk divan edebiyatçıları, Fecriâtîcileri, Servetifünuncuları, Mevlâna, Göthe, Voltaire, Rousseau, Kant, Shakespeare, Sadullah Ağa, Dede Efendi, İtrî, Beethoven, Mozart, Wagner, Rodin, Sinan, Davinci... onun ruhundaki derinlik âleminde bir arada yaşarlardı.

Onun bu yeteneğinin, ilk günlerinden geldiğini şu resmî belge de açıklar.

Darülfünun'u Osmaniye Emaneti
270/850

Hülâsa-i Meâl :
Hasan Âli Efendinin taltifi
hakkında.

Maarif Nezareti Celilesine

Devletü Efendim Hazretleri :

Edebiyat Medresesi Felsefe şubesinde bu sene lisans imtihanını âliyyülâlâ derece ile ikmâl ve bâhusus şimdiye kadar felsefe şubesinde mezun olanların hiçbirisinin gösteremediği şâyânî takdir muvaffakiyetler ibraz eylemiş olması hasebiyle Medrese'nin güzide mezunu olmasını ve esasen Darülmualimini âliye talebesinden bulunmasına nazaran Nezareti Celilelerince istihdamı tabîi bulunan 40 numaralı Hasan Âli Efendinin iktidar ve mükteseba ilmiyesi ile mütenasip bir memuriyete veyahut muallimliğe tayini ile taltifi hususuna müsaadei âliyye-i âtîfaneleri şâyan buyurulmak bâbında emrû ferman hazreti menlehül emrindir.

19 Temmuz 1337

Dârülfünun-u Osmaniye
Emini
Dr. Besim Ömer

Onüne çıkan vefasızlıklar, azgın nankörlük ve nâmertlik saldırıları karşısında yalnız başına direnmesini, sarsılmamasını, silinmemesini sağlayan gücü bu kişiliğinden geliyordu. Vakitsiz ve erken ölümünde, yurdun, düşün alanımızın onun değerlerinden yoksun kalmasında da her halde bu vefasızlıkların ve azgınlıkların payı çoktur.

Fuzuli'nin :

«Az eyleme inayetini ehl-i dertten,
Yani ki çck belâlara, kıl müptelâ beni» ve

Hâmit'in :

«Yağsın nesi varsa kâinatın,
Yalnız bu derin sükût dinsin» beyitlerini onun

«Sen bezmimize geldiğin akşam neler olmaz» diyen ozan ruhu galiba çok severdi ki, o da oldu.

Akif der ki : «Rahmetle anılmak, ebediyet budur ancak»

Rahmetle anılmak için değerli, anıtlamış eserler bırakmış olmak gerektir. Yurdun ner ilinde, her ilçesinde ve pek çok köyünde onbinlerle insanın aydınlanmış, uyanmış zekâsı, kitaplıklardaki yüzbinlerle, milyonlarla cilt onun eseridir ve onu anıyor. O zekâlar yetişmiş ve kadro kurulmuştur : Atatürkçülük kadrosu ve Yücel'in hizmet tutkusu.

Türk Eğitim Derneği Bilim Dizisi Yayınları :

- ULUSAL EĞİTİM POLİTİKAMIZ : 100 TL.
- YÜKSEKÖĞRETİME GİRİŞ SORUNLARI : 100 TL.
- ÇOCUK ve EĞİTİM : 150 TL.
- TEMEL EĞİTİM ve SORUNLARI : 200 TL.

Ülke çapındaki eğitimcilerin, Türk Eğitim Derneği «Eğitim Toplantılarında tartıştıkları bilimsel bildirimlerini içeren bu yapıtlarını, okurlarımıza sunmakla kıvanç duyarız.

(1) Bireysel «bölünmez» ruhbilim bunu doğruluyor.

(2) Ulus Gazetesi 1 Temmuz 1963 «Milli Eğitimimizde 1946 Mihrakı»